

NOVO VRIJEME

List za učitelje i prijatelje narodne prosvjete

Izdavatelj i odgovorni urednik: Danilo Petranović.

» Izlazi 15. i zadnjeg dana svakog mjeseca. — Štampa se u «Zadružnoj Štampariji Ugo Fosco i dr.» u Šibeniku

» Cijena je listu: Za Austro-Ugarsku, Bosnu i Hercegovinu K. 6 na god. Za sve ostale zemlje na god. franaka 8. Surazmjerno na pò i na četvrt godine. — Plativo i utuživo u Šibeniku. —

« Pretplata i oglasi šalju se administraciji „Novog Vremena“, a rukopisi uredništvu. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Jedan predlog za mater. poboljšanje učiteljstva

Dok učiteljstvo, koje živi u sretnijim ekonomskim prilikama, raspravlja pitanja, koja odišu naj uzvišenijim pedagoškim duhom; dok u drugim zemljama učiteljstvo se grupira po dilemi: Mojsije ili Darwin, dotle mi, u našoj dragoj Dalmaciji, moramo se boriti za učiteljski nasušni hljeb, jer svi su uvjereni, da, i pored onih poboljšica u platama, mnogi će učitelj tanko živiti, osobito sad, kad ovako bijesno skaču cijene svim životnim namirnicama. Ma kako da učitelj shvati idealno svoj poziv; makar kako on bio gotov na samopregorijevanje i sa visoka gledao u ovu plačnu dolinu suza; ipak, kad mu se surovi život prikaže, sa svojim realističnim pojavama, on mora klonuti duhom, promišljajući na sve ono, što se od njega traži, i što on mora vršiti boraveći tiješne, oskudne dane. Još ako ga providnost obdara sa priličnim vijencem djece. Da! učitelj mora uputiti svoje učenike, kako će u životu pametno voditi svoje poslove, kako će njegovi učenici čitati spise, koje primaju i koji, u birokratskim zemljama, množe se kao trave bunike; mora ih pripremiti da budu sposobni u dopisivanju sa ostalim članovima ljuckog društva, sa kojima će doći u dodir.

U vremenu opšteg, jednakog, tajnog prava glasa, mora učitelj spremiti svoje učenike, da glasuju svijesno i savjesno; mora da mu usadi u glavu, koja više puta nije tako mekana, što znači pojam Države;

mora ga upućivati, da se privikne radu i poslušnosti; mora ga uvjerena uputiti u život, da ga tamo očekuju, ne samo prava nego i dužnosti; jednom riječi: učitelj mora pripremiti učenika, da bude jednom od koristi i sebi i društvu. Kao što vidimo, iz ovog sumarnog izlaganja, dan danas, kad neznanje mase, nije više *instrumentum regni*, ogromno je ono, što se sve traži i očekuje od jednog učitelja.

Ne želimo na dugo i široko govoriti, o materijalnim okolnostima, u kojima živi učiteljstvo u Dalmaciji jer, pre svega, to je pitanje, više puta, bilo na dnevnom redu, a prostor ograničen ovog lista, to nam ne dopušta. Ipak ćemo reći, da bilo u gradu, ili u selu, učitelj sa materijalne strane, životari tako, da već mnogima dolazi duša u podgrlac. Moglo bi nam se predbaciti, da mi svodimo pitanje na materijalistički princip. To ne, i ako znamo, da u duhovnom životu današnjeg naraštaja, osjeća se, da Marx i Engels ostaviše traga o svojoj nauci. Mi ne vjerujemo, što kaže Marx, da produkcija materijalnog življenja, uslovljava razvoj života, bilo u društvenom, ili političkom ili intelektualnom smislu, niti pak držimo, sa Engelsom, da jedino ekonomsko ustrojstvo, ključ je, kojim se tumače religiozne, filofske ideje kod jednog naroda.

Poznato je, da oskudično življenje ne podiže niti krijepi moralnog čovjeka. Da učitelji jedva sastavljaju kraj s krajem i to

je već davno poznato. Nastojalo se, sa nekim poboljšicama da im se pomogne, u njihovim finansijskim nezgodama, ali je sve to kap na usijano gvožđe. I samo učiteljstvo, znajući finansijske prilike i neprilike pokrajine i općina, nije ni navaljivalo sa jadikovkama, već je mirno čekalo, sa svjeteljskom resignacijom, preokret na bolje svog ekonomičnog položaja. Sad se raspravlja o tome, kako da država priteče u pomoć pokrajinskim finansijskim i, po jednoj zakonskoj osnovi, njima priskočiće u pomoć povišenje potrošarine na žestoka pića i prihod od lične dohodarine. Promišljajući na onu drevnu: *Roma deliberante Saguntum periit*, mi ćemo se obazreti na pokrajinske finansijske onako, kako danas stoje, i pokazaćemo, kako štedeći na nekim izdacima, ipak bi se moglo pripomoći učiteljima, poboljšavajući njihove finansijske prilike.

Pred nama je Predračun pokrajinske dalmatinske zaklade za god. 1905.

U naslovima: Ukonačenje (oružništvo i vojništvo) nalazi se, da pokrajina troši kr. 87.665 a za pripregu kr. 12.000 ukupno kr.

99.665. Za siromašnu Dalmaciju, ovo je ogromna svota, koja na kraju, morala bi da spada na teret Države, jer jedan od prvih poziva državni je: da se ona, Država brine za sigurnost iz vani i unutra. Pod naslovom pak „Bolnice“ i kod tačke 4: „Nahodi“ ima potrošak od kruna 90.215 U naprednim zemljama, kao u Pruskoj, gdje ne postoje ovi zavodi za nahodčad; dokazalo se, da ti zavodi baš ničem ne pumažu. Naprotiv. Od kad tamo ukinuše te zavode, čedomorstva je skoro nestalo, a kod nas, pored svega troška oko tog zavoda, nema porotničkog zasjedanja, u kom se ne bi pretresali slučajevi čedomorstva. Kad se dakle i ne bi Pokrajina mogla oteti, doprinesku ukonačivanja vojske i oružništva; kad bi morala davati pripregu; mi predlažemo, da se iz pokrajinskih računa izbriše stavka za nahodčad, a ono 90.000 kruna (govorimo u oblim ciframa) neka se uvrsti u naslov učione radi poboljšanja učiteljskih beriva, što će biti mnogo unosnije, nego li trošak za nahodčad i troškovi oko ukonačivanja i priprege za vojsku i oružništvo.

АДОЛФ МАКАЛЕ:

АБНОРМАЛНА ДЈЕЦА

Већ од давних времена, дјечија је душа занимиви објекат опажања; редовно сваки филозофски систем, определио јој је посебно мјесто у свом програму. Ако ништа друго, а то сама историја педагогике нај јасније нам доказује, како су стари филозофи као Плато, Сенека, пак Русо и Тен проучавали дјечију психу. А данас, кад су се читаве „школе“ психолога ставиле на то још неизорано поље, да га што помније испитају, преврну, изврну и на њему створе праву револуцију, данас имамо мал не код свакога народа људи, који једнаком интензивношћу, маром и љубављу улажу све своје умне силе, да што боље освијетле неке тамне и непознате стране дјетиње душе.

Тако имамо у Русији Вечајева, у Чешкој Чаду, у Галицији Давида, у Енглеској Sully-a, у Шведској Ellen Key, у Њемачкој Крепелина, у Америци Г. Халла и безброј других. Ова мисао, ударила је кроз кратко вријеме практичним путем тако,

да су се у најновијем времену, основала многа друштва (у Америци још 1833, а у Јени 1898), која су пропагирала стечено искуство из педагогике и узгоја омладине.

Много последице стали су се људи занимати другим, врло тежим, али и занимљивим објектом. Стали су, да проучавају абнормалну дјецу, а то више под утицајем хумане идеје, него из жеље, да се приближи и упозна се болесном дјечијом душом; јер болест у дјечијој души почиња велике бијезде, одакле настају такве радикалне промјене, по којима је врло нужно уредити педагогичка начела и окренути узгојни смјер. У самој Аустрији н. п. има годишње од прилике 920.000 запуштене дјеце, која не полазе школу, а у том огромном броју има их просјечно 70% (ако не и више!) којима је апсолутно онемогућено посјећивање школе због какове тјелесне или душевне болести. У другим државама, људи се много занимају за такву абнормалну дјецу. Ту се подижу посебни заводи, у којима скла-

њају главу таква дегенерисана дјеца. Код нас пако, ти душевни и тјелесни кржљавци, препуштени су сами себи и ударцу црне судбине.

Поред тих заборављених ситних душа, има још на тисуће абнормалне дјеце, која — на жалост — грију школске клупе. Код таквих душевни недостаци, нису заузели тако јасне облике, или боље, ти су недостаци још притајени, да би их узгојне уредбе могле излучити из своје средине и поставити их у таква мјеста, камо управ и припадају. Ту треба посебне индивидуализације и разумијевања душевног живота болесних дјечака.

Душа дјеце јест вјерно зрцало самог амбијента. У њој се као у зрцалу одражују све промјене, које настају у њежном оргањизму. Старији често пута запуштају неке тјелесне болести, које наслијеђују дјецу, те у њиховим душама узрокују такве промјене, да се душа таквих дегенерираних дјечака, потпуно разлучује од душе здраве дјеце. Наравно, одговорност учитељева у том погледу јест велика, и савјесни васпитач, који своје гојенце не упознаје само културним течајевима и захтјевима, већ се труди да узгоји значај и да од храпавога камена, избруси свијетлу плочу која ће сјати, док се истроши, стоји ту пред окованим проблемом, на који се не може октроисати ни једно мјерило разних фермана и шаблона, већ за који треба посебан пут, посебна метода, коју нам показују опажања болесне душе дјечакове.

Недостаци, који су узроком психичким промјенама, често су пута симптоми свагдањег живота, који се даду и шематички приказати. Овако:

1. Болест свега организма: *рахитис*, анемија, и туберкулоза.

2. Болест мождана и живаца: нервоза, хистеричност, хореја, упала мозговних опни и епилепсија.

3. Болест ћутила: тепање глухоћа и кратковидност.

4. Разне болести: алкохолизам, слаба пробава и. т. д.

Није сврха овој расправи, да зађе у потанкост свих елемената, који су узроком тјелесним или етичким особеностима нутарњег живота дјеце. Упозорићемо само штице, на неке типове, који су били предметом дугих лијечничких опажања, оно трепетање и титрање душе, по којем учитељ суди значај, даровитост и понашање свога гојенца, те како може да по упознатим способностима, изриче са сталношћу свој коначни суд.

Рахитично дијете, које при напредовању болести, показује такођер у познијој старости соматичке особности, као развите дуге кости и силно повећану главу, чести је гост и школским клупама. Код њега страх непосредно прелази у бјесноћу, како ће нам то посвједочити слиједећи случај:

Јосип Х. седамгодишњи ученик пучке школе у Б. с добрим напретком, за вријеме поуке играо се *сахатом*. Учитељ га је оштро покарао, на што је дјечак тако побјеснио, да је сачио на прозор, полупао стакло, учитеља огребао поклитима по лицу и угризао школског слугу.

Занимива је класификација осмерице рахитичке дјеце, код једне школе: у математици су шесторица добили „врло добро“, два „добро“; уопће таква дјеца показују велику даровитост у реалним предметима, у којима су окретни, брзо схваћају што им се каже.

Код анемичног дјетета, болест се опажа на цијелој појави. Има блиједе усне, уста, десни, очи и брзо се утврди у кретању. Сваки душевни рад, извађа на прекиде, раздражљиво је и сентиментално. Држање анемичног дјетета, каткад се врло криво суди. Ако такво дијете заспе у школи, свака је казна безуспјешна, јер утрућеност и спавање, знакови су такве болести. Код анемичне дјеце — што је чудновато — појавља се често чувство честоћности. Тако је ученик Ј. К. рекао оцу, кад је овоме лијечнику савјетовао да дијете на једну годину дигне из школе: „Слаб ученик не ћу да будем; или ћу да учим, или да лежим болестан“.

Турберхулозом заражена дјеца, не показују особите психичке типове, али се за то одликују живом реакцијом на ваљске утиске. Туберкулозна дјеца, показују у математици, историји и природопису необичну даровитост, док су у граматици и вјеронауку слаби.

У школама на селу, нема много нервозне дјеце, али особености у душевном животу њиховоме, тако су карактеристичне, да су за васпитача врло занимљиве. Расположење прелази у занимљивост. Таква су дјеца лакоумна, немирна, мрзе неке предмете и особе, љубав брзо прелази у мржњу, живахнаст у клонуће, плач у смијех, доброта у злобу, а потпуна мирноћа измјењује се живим рефлексивним гмбањем. Дијете развијеним нервозитетом, за учитеља је у школи тешко време; његов узгој захтијева више труда и струковнога знања. Практички је важно за учитеље, да не смију ни кажњавати тјелесно нервозно дијете,

јер би казна такве врети могла имати не-догледних посљедица. Из литературе суд-беног лијечништва, познато је више случа-јева, да је првобитно дијете, при самом додиру учитељеве или очеве руке, изгубило снагу говора, да су га почели ломити грчеви, или пако, да су се на њем због тје-лесне казне, појавили такви знакови, који су грозотом испуњали читаву околину.

Епилептичка су дјеца немирна, себична, затворена, а каткад мучаљива. Тако су скеп-тична, да каткад ни себи не вјерују. Све им је плашљиво.

По посебној осјетљивости, одликују се саката дјеца, наглуха и која тенају. По том тјелесни недостаци, надомјештени су душевним савршеним развитком. У школи знајвише имаде наглухе дјеце. Проф. Хартман тврди, да их има 20%, Рихтер је нашао у Wartenbergu између 700 ученика, 110 наглухих, дочим Ленецке је у магдебуршким школама нашао 40% дјеце, којима су покварени или неразвијени органи слуха. Како слијепца побуђује у нама пијетет, тако глухи често пута побу-ђују смијех. Испостављено је, да је у школама наглухо дијете, извргнуто прого-нима и немјехивању својих другова, за то им се почну уклањати и тако постају жртва дјетиње меланхолије, с пуно антипатије пра-ма својој околици. Иста је ствар са изна-каженом дјецом, као н. п. грбавцима. Код овако дегенерисане дјеце, опажа се ипак прилична даровитост, а наклоност и љубав одвраћају бескрајном захвалношћу.

Посебну категорију састављају у школи дјецу алкохоличара. Алкохолизам је узроком душевној клонулости и ограничује тјелесни етички развој дјеце. Dennè је проучио у 12 година 100 алкохолпечних родова; потомака је било 57, а између тих: 6 лудих, 5 грбавих, 5 епилептика и 5 потпунома закрљалих. Немачко антиал-кохолично учитељско друштво, дотјерало је дотле, да је од 7338 дјечака, у старо-сти од 6—11 год. њих 2—3% сасма одлу-

чило од пића, 13% било је вишенут пија-них, 11% уживали су алкохола сваки дан, док их је ту било 2% од оних, који још нису ступили у школу.

Из наведенога лако, се даде констато-вати, како се је алкохолизам силно раши-рио и какове душевне мане, морао је про-узрочити у тим маленим рапрезентантима живота, јер алкохолизам буди у дједи нај гора својства, те им приправља нај црну будућност.

Право да кажемо: нема разреда, у којем не би сједио бар један абнормални дјечак. Искуство нас пако учи, да савје-стан и свијестан учитељ, мора да позна изврсно темеље душевног и тјелесног раз-воја дјеце, ако жели, да његов рад постане зрио плод живота. Без овога, ни један учи-тељ не може да успије, нити ће икад из оног несавршеног, ситног створења истесати индивидуа, те га враћајући свијету моћи казати: Ево ти човјека.

Још је један узрок, за што трезвени васпитач треба, да посвети посебну пажњу једном дегенерисаном ученику. Ту пажњу захтијева сама корист учитеља, јер је она често пута темељ судбеним расправама, на којима учитељ бива зван и треба, да се оправдава, ради какве малене тјелесне казне, која је каткада измишљена и финги-рана усљед халуцинација болесног дјетета. Фантазија околице, са увећаним предод-бама болесне душе дјечакове, доводе учи-теља у неугодан, а каткад и критичан положај.

Искуство сваког лијечника потврђује ону истину, да је школа с паметним учи-тељем, нај бољи и нај успјешнији лијек за болесну душу. За специјално дегенерисане и абнормалне дјечаке, врло су потребне болнице и заводи, какви опстоје у Не-мачкој, Данској, Енглеској и Норвешкој, а гдје их нема, помоћни разреци с приправ-ним течајевима за дотичне учитеље.

То захтијева данашњи вијек — „дје-чији вијек“.

STJEPAN ROČA:

Kongres slavenskog učiteljstva

Razni pojavi, koji su se u zadnje doba počeli odigravati na kulturnom polju sla-venskih naroda, jasno dokazuju, da je ideja slavenske solidarnosti i kulturnog zbliženja počela sve jače maha zauzimati. Putovanja odaslanika „Slavenskog komiteta“ u Petro-

grad, zastupnika na carevinskom vijeću D.r Kramarža, Hlibovickog i D.r Hribara, da se pripravi teren za sveslavenski kongres, koji bi se imao do godine održati u Rusiji, sa eminentno kulturnom tendencijom, utješ-ljiva i zdrava je namisao.

St
kova, I
osvaja
slavens
okolo o
Već sa
filologij
je kam
skih na
i kongre
godine
učitelji
čtjelo s
„Saveza

U
slobodu
skoga, u
u zemlj
shvaćanj
učiteljstv
plemensk
ranja spe
po pripra
biti od v

Italij
sastale su
odnose n
žena u sa
Taj
30. aprila
olakšice z
Ministar z
mnogo so
željeznica
Na kongre
od kraljic
otvorenju
glio“, do
govore i u

Cilj j
stoji: Da
predloga
položaj žer
njihovim d
bi mogle do

Sveslavenska ideja Aksakova i Homjakova, Palackoga Šafarika, Kolara i Gaja, osvaja duhove na realnijoj podlozi i budi slavenske narode, na novu solidniju akciju, okolo ostvaranja zajedničke kulturne tvrdave. Već sa izdavanjem „Enciklopedije slavenske filologije“ tog epohalnog poduzeća, stavljen je kamen zblizenju i upoznavanju slavenskih naroda. Toj velikoj ideji poslužiće i kongres slavenskog učiteljstva, što ga ove godine polovicom kolovoza priređuju češki učitelji u Pragu. Na taj kongres pozvato je ctijelo slavensko učiteljstvo preko svojih „Saveza“.

U zemlji, gdje se prva krv prolila za slobodu uvjerenja, u zemlji Husa i Komenskoga, u zemlji naj većeg napretka i kulture, u zemlji širokog i dubokog slavenskog shvaćanja i osjećaja, sastaje se slavensko učiteljstvo, da se upoznade, da zblizi svoje plemensko brastvo, da uzradi okolo ostvaranja specijalno slavenske pedagogije. Sudeć po pripravama, već učinjenim, kongres će biti od velike kulture vrijednosti.

A. P. IRBY:

URKRSNUĆE ITALIJANSKIJE ŽENA

Italijanske žene, iz sviju krajeva Italije, sastale su se, da pretresu predmete, koji se odnose na opšte dobro; naročito o udjelu žena u sadašnjem opštem progresu.

Taj sastanak držan je u Rimu od 23.-30. aprila. Vlasti su učinile sve moguće olakšice za održavanje ovog kongresa. — Ministar za građevine, ustupio je za taj cilj mnogo soba u sudskoj palači. Podvoz na željeznicama, dozvoljen je uz snižene cijene. Na kongresu su bili zastupljeni svi staleži, od kraljice Jelene, koja je prisustvovala otvorenju kongresa u slavnom „Campidoglio“, do radeničkih žena, koje su držale govore i učestvovala u raspravljanju.

Cilj je kongresa, kao što u programu stoji: Da se pokrene življa izmjena misli i predloga za moralni, pravni i ekonomski položaj žena; da se budi i jača svijest o njihovim dužnostim i njihovim pravima, kako bi mogle doprinijeti dobru porodice i naroda.

Kongres ima još veću znamenitost, što je sazvan u vrijeme trajanja češke jubilarne izložbe, tog naj većeg dokumenta industrijalnog i uopće kulturno-gospodarstvenog bogastva i napretka češkoga naroda.

I da nije izložbe i kongresa, zaslužuje posjetiti Prag, radi njegove sjajne prošlosti, ljepote i veličine. Ta Prag su, bez reserve, sa zanosom hvalili kao jednu od naj ljepših varoši na svijetu, čak i ljudi ko što su Gete, Humbolt, Leroa Bolije, G. Brandes i drugi.

Pripravljajmo se za Prag!

Središnji odbor Saveza hrv. učiteljskih društava u Banovini, nastojeće da hrv. učiteljima i učiteljicama pribave kakvu pogodnost, za to putovanje i već pozivlje, da mu se jave svi oni, koji žele tom pigodom ići u Prag. Naša je želja, da bi se kogod i od nas našao u onom kolu.

Hora je, braćo učitelji, da se sastanemo u središlu slavenske kulture, da se upoznamo i organiziramo, jer što šira i veća bude naša organizacija i naša zajednica, tim veći i opširniji će biti i naš rad.

Misao o kongresu, potekla je od društva „Consigli Nazionali“, koje u Italiji već radi deset godina. To je dio društva „International Conncil“, koje je osnovano u Vašingtonu 1888. god. Sad postoje 24 takova društva, na raznim stranama svijeta. Njihov moto je ono zlatno pravilo: „Čini drugome ono, što si rad da tebi drugi učini“, koje stoji napisano, na značkama članova tijeih društava. Članovi su tijeih društava, žene sviju položaja i staleža društvenih. U njima imaju udjela i muškarci. Savez ovih društava ne pripada ni jednoj posebnoj partaji, niti isključivo i jednoj crkvi ili sektu. Pojedini članovi, drže se svoga političkoga ili religijskog uvjerenja, u uzajamnom nastojanju za naj višim moralnim i socijalnim idealima.

Pozivom kraljice - matere Margarete, koja je prva u svakom dobrom djelu, proučene su mnoge dobrotvorne ustanove, privatne i javne, po cijeloj Italiji i to sa gle-

dišta zajedničkog i saveznog djelovanja. Rezultat toga ispitivanja, bio je množina izvještaja, koji su se pretresali na kongresu u glavnom gradu.

Ideja i načelo o zakonskoj i socijalnoj jednakosti obadva spola, kao i priznanje morala za jedan i drugi spol, prevladivali su na kongresu.

Ukazivano je na specijalne tačke nepravde i spomenuti paragrafi u „zakonu“, kojima su te nepravde uzakonjene.

Tužne stvari našle su ovdje oduška, sa jasnoćom u izrazu i direktnošću, što je izazvalo gorke primjedbe, no što je opravdano apsolutnom istinitošću fakata i potrebom izlaganja, da bi se to zlo uklonilo. Nije to rat između spolova, jer Tenison veli: „Ženska stvar je i muška, zajedno se dižu, zajedno padaju“.

Da u Italiji ima mnogo muškaraca, koji to uviđaju, dokaz je njihova velika saradnja u ženskom pokretu. Najbolji muškarci i najbolje žene u Italiji, vode zajednički rat protiv zla. I jedni i drugi uvjereni su, da je to lažna stidljivost i moralni kukavičluk, koji prikriva porok i njegove posljedice u regionima mraka, koje zaštićavamo na samom svom pragu. No, nek niko ne proučava ovu vrstu predmeta, osim ako ima čistu i pravu namjeru prečišćavanja i liječenja.

Divno uređenje rada na kongresu, potpomogli su muškarci, koji su stekli iskustva u javnom životu. Saradnjom švajcarskih i drugih stranih dama, koje su udate u Italiji i kojima su taki sastanci poznati od kuće, te su sa svojim italijanskim sestrama zauzele važna mjesta, u raznim sekcijama i odborima, potpomognut je također rad kongresa. U suštini kongres je ženski, italijanski, narodni. Kontesa Spaleti Rasponi iz Lombardije, bila je vrlo sposobna i podesna predsjednica; neumorna u svom teškom poslu, koji je izvela, za čudo uspješno. Nije bila laka stvar, održati tok rada u istaknutom pravcu. Između mnogih, koje se nijesu mogle održati u disciplini, pala mi je u oči jedna, koja nije bila rodnom Italijanka, i koja se prosto u svašta upletala i svagdje imala nešto da kaže. Predsjedničine učtive opo-

mene i davanje znaka, bili su od male fajde. Teško je bilo spriječiti i neprestano prolazanje preko sobe. Tako je bilo i beskrajno čeretanje besposlenih i ljubopitljivih lica, zbog kojih je njezino zvono uzalud zvonilo. Više ih je puta morala preklinjati, da čitav kongres ne preokrenu u običnu, javnu promenu. Prvih dana kongresa, bio je dopušten publici ulazak uz ulaznicu od jednog franka. No, toliko se nagomilalo svijeta, da je poslije bio dozvoljen ulazak samo uz ulazninu od deset franaka. Nijesam mogla, da ne primjetim u gomili pretjeranost i rdav ukus u odijevanju. Sve se to gušilo od pretrpanosti u haljinama. Metar visoki šeširi, okruženi napunjeni pticama i drugim životinjama, sa hrpom šarenom, vještačkog cvijeća: crvenog purpurnog i žutog! Prave kule vavilonske, usađene na vrh glave sa baščama i menažerijama vavilonskim. Taka je današnja evropska moda! Haljina je izraz duše — nedostatka vrline karaktera i tona, koji prevladuje u društvu.

I ako je bilo mnogo komešanja u publici, ipak je prevladivao red među radnicama kogresa. Učtivost se uzimala naročito u obzir. Za cijelo vrijeme, u govoru i raspravljanju održan je dobar ton. No, dopisi, kojima su kiptile dnevne novine, bili su često žestoki u tonu i izrazu i neslaganje u mišljenju, često se izmetalo u lične napade.

Rad kongresa, bio je podijeljen u ove sekcije:

1. Nastava i vaspitanje.
2. Prava i moral.
3. Literatura i vještina.
4. Higijena.
5. Emigracija.
6. Dobročinstvo i briga za starost.

Predmeti raznih sekcija, pretresani su u posebnim prostorijama od 9—12 sati. Poslije podne skupljali su se svi u jednoj velikoj sali gdje su čitani važni govori i vodile se diskusije. Govori su bili predugi i mnogobrojni; diskusije često rastrgane i nijesu se uvijek odnosile na stvar. To je obična pogrješka sviju društvenih sastanaka, svukuda. Italijani su više razgovorni, nego logični. Uživaju u bujnosti svoga jezika, što je izraz narodne duše, te smeta kratkoći

i jezg
u djelj
velikog
obrazu

N
dovim
koji bi
Kolone
snućem
na, uni
za žen
stepen

Tako r
ljanka,
vala u
e proš
muškin
mi, da
ismiju,
znala o
razredu

D
katedru
sjedava
snažno
iz fiziol
početi p
prelaziti
su žene
nastave
primaju

U
se mno
Dragocj
profesor
bolesti i
nje, kao
Parizu
kao jedn
Žao mi
cija bila
u opšte,
u stano
zaradi i
potreba
se škodl
da se re
cije u šk
O
tačaka i

i jezgrovitosti. No, u toskanskim školama i u djelima naj boljih pisaca, kao jezgrovitost velikog toskanskog pjesnika, priznata je kao obrazac i crta naj veće literarne vještine.

Napredak u prosvjeti, u glavnim gradovima Italije, proizveo je ovaj ženski pokret, koji bi mogla nazvati, sjećajući se Viktorije Kolone i drugih iz prošlih vremena, uskrnućem italijanskih žena. Prije nekoliko godina, univerzitet u Rimu, otvorio je svoja vrata za žene kao i za muškarce, dajući im isti stepen obrazovanosti i ranga na univerzitetu. Tako n. pr. Tereza Labriola, rodnom Rimljanica, doktorica prava, koja je predsjedavala u sekciji II. na ovom kongresu, bila je prošle godine predavačica na univerzitetu muškinja i ženskinja zajedno. Kazivali su mi, da su se mladi studenti spremali da je ismiju, ali ona je svojim taktom i ozbiljnošću znala održati dostojanstvo katedre i red u razredu.

Doktorica Montesori, koja zauzima katedru za patologiju na univerzitetu, predsjedavala je u sekciji za higijenu. Ona je snažno zastupala potrebu posebne nastave iz fiziologije u školi. Ta bi nastava trebala početi poukom o bilju i životinjama, a otud prelaziti na zakone čovječijeg tijela. Mnoge su žene zastupale mišljenje: da se ta grana nastave ne uvodi u školu, nego da je djeca primaju od matera ili od učitelja kod kuće.

U zdravstvenom odjelenju, raspravljalo se mnogo o opštem širenju tuberkuloze. Dragocjen govor držao je jedan medicinski profesor, iznoseći našljedne rezultate ove bolesti i naglašavajući sistematsko proučavanje, kao što radi „Office Antituberculaire“ u Parizu. Isticao je sprječavanje ove bolesti kao jednu od glavnijih ženskih dužnosti. Žao mi je, što moram reći, da je ova sekcija bila slabo posjećena, pošto u narodu, u opšte, nije budna svijest o potrebi čistoće u stanovima, zdravoj hrani ni o slaboj zaradi i žalosnoj djeci siromaha. Isticala se potreba lekcija iz higijene u školama; da se škodljivost alkoholog pića objašnjava, i da se redovno održavaju ljekarske inspekcije u školama.

O emigraciji se raspravljalo sa više tačaka i gledišta. Kao naj važnija bila je:

Uzroci toga iseljavanja u veliko. Nekoliko stotina hiljada ljudi, žena i djeca ostavljaju Italiju svake godine. U mnogim južnim krajevima, samo starci i nemoćni ostaju sa ženama i djecom. Ja ću samo napomenuti veliku i nužnu nevolju, na koje ukazuju razna saopštenja pomoćnih društava. Onih, koji su ostavili ili hoće da ostave svoju domovinu, tražeći tuđe zemlje i boreći se sa teškoćama nepoznatog jezika. Talijanski emigranti! Kako su to poznate i obične riječi; No malo se zna o njihovoj nevolji. Njihove kolonije u Engleskoj vrlo su povoljno opisane u nekim skorašnjim engleskim novinama. Ali strašni su izvještaji izneseni na kongresu o moralnom stanju ovih emigranata u drugim zemljama. Predlagalo se, da se osnuje ured za obavještavanje i korespondenciju, da bi se održala veza između emigranata i njihovih porodica kod kuće. Da se ograničuju društva, koja već postoje u Italiji, a naročito da se pobrine o vaspitanju djece.

Između predmeta, koji se odnose na industrijalnu vještinu, raspravljala je o krojenju haljina Roza Benoni, glavna švalja u kući Hart u Milanu. Ona je pozivala italijanske dame, da usvoje pravo narodno odijelo, koje bi se moglo kombinirati od seoskih kostima i starih modela, sa ornamentima iz klasičnih mustara. Osuđivala je majmunisanja u naj novijoj francuskoj modi i trošenje miliona po stranim radnjama, koji bi se mogli potrošiti za domaću industriju. Kažu, da se svaki dan pojavljivala u drugom predloženom narodnom odijelu. Žalim, što nijesam vidjela to interesantno odijelo, koje teško da će ikad doći u opštu upotrebu.

U udjelenju za prosvjetu i nastavu živo se i mnogo raspravljalo. Žene su pozivane, da svakom prilikom, nastoje da se privedu u djelo postojeći zakoni o obligatnom polasku škole. Analfabetizam je u Italiji, naročito u južnim krajevima, jedan od glavnih uzroka opšteg siromaštva i nemoći. Predlagalo se osnivanje pokretnih knjižnica, sa čistom i zdravom lektinom za narod. Dio te knjižnice, naročito da se odredi za školsku djecu, te da stoji pod pažnjom školskog upravitelja.

Dobro je naznačeno, da pribavljanje čiste i zdrave lektire vrijedi za oporavljanje moralnoga tona, isto kao i čist vazduh, za oporavljanje fizičnog zdravlja. Žalosno je i misliti o pokvarenim i jeftinim knjigama i novinama, što čitanje pretvara u prokletstvo umjesto u blagoslov. Slušala sam o nekoj knjizi, pisanoj za djecu, gdje se iznose najniži obješenjakluci i varanja, kao primjeri bistrine i oštromnosti.

Pitanje o vjeronauci u školama, vrlo se burno raspravljalo i to sa vrlo različitim mišljenjima. Glavni rezultat, do kog se došlo, bio je, da taj predmet predaju sveštenici dotične vjeroispovijesti, a da etičko obučavanje bude prosto objektivno i pomoću ilustracija. Na pošljetku pozvani su i muškarci, da glasaju za ili protiv predloga. Interesantan govor držala je signora Sigfrid, upraviteljica zemljoradničke škole za žene i djecu u Niguardi kod Milana. Iznijela je potrebu osnivanja ovakih škola po cijeloj Italiji.

Simpatična pojava bila je jedna grupa od osam učenica, koje je dovela na kongres direktorica instituta „Marija Letiša“.

U pravnoj sekciji osobito se naglašavalo „La recherche de la paternite“. obzirom na žalosno stanje, nepriznate nezakonite djece, da bi se u muškaraca probudila svijest o moralnoj odgovornosti prema njihovom potomstvu.

O „Traite des blanches“ govorila je madam Berta Turini i druge. Četrdeset hiljada žena iz cijeloga svijeta udružilo se konfederativno, da potisnu ovu gadnu trgovinu, koja je tako jako organizovana, da se ta nečasna trgovina vodi između najudaljenijih krajeva i zemalja, pa i u onim, gdje postoje zakoni protiv prostitucije.

Opisivani su nevjerovatni načini i sredstva, kojih su se laćali ovi gadni trgovci. Naglašavala se potreba posredovanja vlasti. Žene su se umoljavale, da zbacе sa sebe tipokraciju, koja zabacuje egzistenciju takog poroka i svireposti. Da preduzmu otvorenu borbu protiv ovog zla, i potpomognu u zastiti zalutalih i nevinih žrtava, te da se traži način, da se povrate na pravi put. U materinskom vaspitanju je glavni izvor či-

stote. Neke privatne ličnosti u Engleskoj imale su taka zakloništa — po 5—6 takih sirotih djevoica stavili su pod materinsku pažnju koje čestite žene.

Pitanje o ženskom izbornom pravu nameće se prirodno, samo po sebi radi moralne jednakosti spolova i boljeg znanja ženskinja o stvarima, koje zasijecaju u njihov djelokrug. Rezultat je ova izjava:

Kongres „Delle Donne Italiane“, na predlog odbora, za žensko izborno pravo, zahtijeva priznanje zakonitog prava žena u administrativnim i političkim izborima pod istim uslovima kao i kod muškaraca. Bilo je mnogo razlike u mišljenju. Dobro poznati argumenti za i protiv, izbijali su u Italiji kao i svukud. No, malo je izgleda da će se doći do toga prava dok god, bar većina žena, ne bude bolje obrazovana i disciplinovana. Izvjesno je, da su žestoka i smiješna postupanja nekih pretjeranih pobornica u Engleskoj unazadili tu dobru stvar za neizvjesno vrijeme.

Rječito i snažno odgovorila je jedna bolničarka. Protivila se ujedno, i udruživanju bolničarki. Tražilo se s pravom, da bolničarke, kao i sve druge radenice imaju pravo na udruživanje i da zarađuju svoj hljeb u svom zvanju. Pokazalo se na žalost, iskustvom da i u ovom zvanju, kao i u drugom, besplatan rad degeneriše u kvalitetu. Plaćanje ne isključuje silni motiv ljubavi, esenciju svake istinite službe.

Žensko zanimanje bilo je glavni predmet, i mnogo se govorilo o štetnoj strani zanimanja, što ih priječi u ispunjavanju domaćih dužnosti. Iznošeni su planovi i predlozi za podizanje domova za porodilje i potrebnu njegu u njima, i to sve u interesu rase i podizanja zdravog potomstva.

U sekciji za literaturu i vještinu, zastupalo se mišljenje o suradnji žena u planiranju i poljepšavanju gradova i očuvanju italijanskih spomenika, vještine i starine.

Signora Bisi Albini, izdavačica odličnog lista „Vita femminile Italiana“, iznosila je, u više navrata, potrebu kultiviranja smisla za ljepotu u vještini i literaturi; zdravlja i veselosti u mladeži. Primjećuje, da su današnje škole mjesto za kaznu fizičku i du-

hovnu. Nije toliko pretovarenost u nastavnom gradivu, koliko nedostatak čistoga vazduha i veselosti, uzrok slabog zdravlja i zamorenosti (dječije) kod djaka. Sjećam se ove primjedbe, jednog oštrog posmatrača, velikog pedagoga: „Čim vidim dijete potmureno i tupo, odmah znam da ide u školu“. Vještina i priroda daju uživanje i zdravlje, a to se oboje zanemaruje. Dakle u Italiji postoji ozbiljna četa žena, budna i radna i njihov trud ne može biti uzaludan.

Napomenuh samo nekoliko, od vrlo mnogo predmeta i govora. Mnogi predloženi planovi, mogli bi se odmah usvojiti; neki su se mogli izvesti tek u dalekoj budućnosti, a neki su neizvedljivi. No, ideali su uzvišeni.

„Ko cilja na sunce, gađa mnogo više nego onaj ko gađa na drvo“.

J. K.

О сазиву и распореду славен. учит. конгреса

Ми смо већ у 9. броју нашега листа изнијели сазив и знаменитост конгреса, славенског учитељства, што ће мјесеца августа приредити у Златном Прагу чешки учитељи, споразумно са осталом славенском браћом. Прије него пређемо и донесемо распоред конгреса, што смо га примили од приређивача одбора, хоћемо нашим друговима да предочимо најприје његову кратку историју, онако летимиче и на прескок, кад нам није могуће због простора заћи у потанкости, како би ми жељели и како би захтијевала сама важност оваког састанка.

Први поклич за ову мисао, поникао је у крагујевачком учитељском листу *Просвета* год. 1904. Уредник овога листа учитељ Јов. Јовановић, човјек широких видика, вретан на перу и бесједи, након Прешернове прославе у Љубљани и школске изложбе слов. учитељства, уочио је једну грдну провалију, која зја међу славенским учитељством. Гледајући примјерно, међусобно друговање и слогу браће Словенаца, као учитеља, уживао је и сам братску љубав и предузетљивост. Али је, у исто доба и пожалио, што се освједочио, да су све ове лијепе особине слов. учитељства скоро непознато српском учитељству, као што и словенско учитељство, мало познаје школске прилике по осталим славенским земљама.

Па и кад је све речено и učinjeno, samo se individualnim trudom svakog pojedinog člana velike ljudske porodice, koji živi pravim životom u svom centru, može postići više društveno savršenstvo. Velika je odgovornost, koja pada na svakog pojedinca. Ljubav je izvršenje zakona. Ljubav prema Bogu, to je ljubav prema zakonu. Ljubav prema ljudima je zakon ljubavi.

Predloženo je, da se drugi kongres italijanskih žena održi 1911 u Turinu. ¹⁾

S engleskog: M. Moračina.

¹⁾ Sa zahvalnošću, rado donosimo poslati nam članak plem. Miss Irbyeve, tijekom više, što su tragovi njena rada i milostinje, još u živoj uspomeni u Dalmaciji iz ustanka u Crnijem Potocima, kad je ova plemenita dobrotvorka u sjev. Dalmaciji osnovala nekoliko škola i uzdržala na hiljade siročadi. (Op. ur.)

Једнако га је осјећање обузимало, док је боравио у Загребу и прегледао школске прилике и просвјетне установе у Србији. То је зајиста једна наша опћа мана. Познајемо се тек по имену, а сав наш међусобни рад сазнајемо из туђег извора. Овако даље није могло, ни смјело да остане.

Одмах по повратку у своју домовину, Јовановић, након размисљања, прешао на рад. У бр. 2. *Просвете* настојне године, изнио је јавно свој приједлог намијењен свему учитељству славенском, гдје је било говора о међусобном зближењу и упознавању. У исто доба, учињен је овакав покрет и код словеначког учитељства. И кад је цесра с једне и друге стране нашла свој удар и ослоп, идеја се је распламтила по свему славенском учитељству од сјевера, до југа; од истока до запада.

Покрет је био изведен. Мисао прихваћена. Међу првима, који се с највећом готовошћу и са великим жаром одазвао бјеше старина, свагдашњи и одушевљени проповједник братске слоге, наш мили брат и друг Даворин Трстеник из Госпића. Нашло се и ко ће, да на се прими улогу сазивача прве славенске учитељске конференције. Изасланици словенског хрватског учитељства на прослави двадесетпетогодишњице *Учитељског Удружења* у Београду,

споразумјеше се заједно са својим српским колегама, и уз то са Бугарима, Чесима и ост. основаше темељ даљег рада. Мисао је чврсто ухватила коријена, и више није било другог размишљања, већ гдје и ко да приреди онди славенски учит. конгрес. Ко радишњији; ко културнији од браће Чеха?! Наравно, да је у сваком колу и збору прво мјесто намијењено највредијему, и потом је сазив конгреса био повјерен Чесима, што су они прихватили и након свестраног спремања, доносимо ево распоред, који најбоље освјетљава рад и приређиваче.

Износени овај распоред, скрећемо пажњу наших другова и пријатеља, да га добро проуче:

У недељу 9. августа састанак на Жофину. У понедељак 10. августа прије подне, свечано отворење конгреса и реферат „О народној наобразби“. По подне рад у секцијама. У вече свечана представа у народном позоришту: В. Сметана: Продана невјеста. Уторак 11. августа можебитни закључак рада у секцијама. Примање предлога секцијских у пленуму. По подне: Заједнички концерт изложбе. У вечер: филхармонијски концерт. У сриједу 12. августа, главна скупштина заступника учитељских удружења. По подне: Главна скупштина Савеза славенског учитељства и реферат: „О задаћи и сврси Савеза Славенског Учитељства“. Скуп абитуријената учитељских школа из год. 1908. Главна скупштина Коменског. У вечер: Свечана представа у градском позоришту на Виноградима. У четвртак 13. августа: Излети на Карлштајн, Кутну Гору, Јаћом на Мелник, до завода дра. Фр. Хамзе у Лузељ. У петак 14. колвоза: Разгледање Прага. Остале потанкости саопштит ће се учесницима штампаним објавама.

У погледу главне теме: „О народној наобразби“ раздијељен је рад овако: О

опћем прегледу питања о народној наобразби, реферирати ће у пленарном одбору конгреса, предсједник чешког учитељског удружења, Јосип Черни.

Иза тога се конгрес подијелио у три главне секције. У I. секцији расправља се: Појам народности и значај њен по наобразбу“, референт Јосип Хавлик. Осим тога биће у секцији два подреферента за питања: а) сродност, заједничке одлике славенских народа, живот, рад, и борба народна; б) научно разлагање о народности с обзиром на биологију, психологију и социјологију. — У II. секцији расправиће се питање: „О народној изобразби у школи“, референт предсједник школеког одбора Заједнице Учитељских Удружења у Чешкој, Ф. В. Моравец. Осим тога, биће три подреферента за питања: а) о заједничком духу у настави. б) утицај народа на школу, в) уређење наставних предмета, основе уџбеника у народном духу. У III. секцији расправљаће се питање: „Народна наобразба изван школе“. Референт је предсједник Заједнице Чешких Учитељских Удружења за Шлеску, С. Немец. Осим тога три подреферента за питања: а) наобразба у породици за друштво и за даље народно самобразовање, б) научно и умјетничко разлагање о образовању, в) занимање јавности о питању народног образовања. Поједини реферати биће штампани и раздијељени се учесницима конгреса.

На скупштини за конституирање извјестиће се „О задаћи и сврси Савеза Славенског учитељства“. О задаћи Савеза међу учитељством извјестиће Б. Скала, а о задаћи Савеза у народу, М. Хајну.

Такав и толики распоред, као што рекосмо, најбоље је јамство за добар успјех.

Ispiti zrelosti na učiteljskim školama

Nedavno smo poželjeli, da se uvedu reforme pri ispitima i na učit. školama, kao što je uvedeno i po srednjim. Sada su došle na red i ove, za koje je već pripravna nova naredba, koja će pojednostaviti i olahkotiti ispit zrelosti. Na temelju iste, održaće se ovogodišnji ispiti zrelosti. Navadamo ovdje ponajvažnije odredbe.

Pismeni ispit, polaže se samo iz pedagogije i naukovnog jezika. Za naukovni

jezik, dobiva kandidat tri zadaće, od kojih ovaj odabere jednu, imajuć pō sata vremena na raspolaganje, za koju da se odluči. Za praktično predavanje izručuje se kandidatu tri dana prije zadatak, o kojem će predavati. Ako je đjak imao u dvama posljednjim semestrима red „povoljno“ u posebnoj nauci i obuci, to iz ove ne polaže usmenog ispita. Šest dana prije usmenog ispita svi oni, koji se podvrgavaju ispitu,

nemaju
je đjak
srednji
nog is
ispit i
„povol
S

polaga
sti i je
izabere
predme

N

potank
se treb
i na sp
Ispit m
se pod
metno l

р

р

Ка

и пош
ипсмен
школе
вјежбан
познају

учни и
ипсмена
смена,
већ поз
тељ дје

великих
четку р
шаче,
чињу ш

дова, р
учитељ
великих
научити
састоје
Начин,
ипсмена,
1.)
на табли
потез по

nemaju pouke. U onim predmetima, u kojima je djak imao u dvama posljednjim godinama srednju ocjenu „povoljno“, riješen je usmenog ispita. Napravi li kandidat pismeni ispit iz pedagogije i naukovnog jezika za „povoljno“, to se on rješava kako gori.

Svaki kandidat pak mora, bezuvjetno polagati usmeni ispit iz zemljopisa, povijesti i jednog drugog jošte predmeta, koga izabere predsjednik komisije, od onih dvaju predmeta, koje slobodno predlaže kandidat.

Na ispitu valja izbjegavati sićušne potankosti, recimo: ne valja cjepidlačiti, nego se treba obazirati na bitne biljege predmeta, i na sposobnost kandidatovu za učiteljstvo. Ispit mora imati oblik kolokvija, a ne smije se podnipošto dopuštati, bud kakvo napa- metnokazivanje ili predavanje. Pitanja se

mogu kandidatu saopćiti i pismeno, dopu- stiv mu kratko vrijeme na razmišljanje.

Ocjena iz poljodjelstva, pisanja, risa- nja, glazbe, tjelovježbe i ručnog rada, uzimlje se iz semestralne ocjene dvaju posljednjih godina.

Privatni djaci polažu ispit iz svih predmeta, pismeno također iz računstva. Ispit zrelosti na srednjim školama i žen- skim licejima, rješava od ispita iz onih predmeta, koji su sadržani u naučnim osno- vama onih zavoda, ali se za to moraju pri- ložiti semestralne svjedodžbe tri potonja razreda. Ovaki kandidati polažu ispit iz školske higijene.

Glede ostaloga, vrijede one ustanove, koje su u krjeposti za srednje škole, i o kojima smo mi već govorili.

РУДОЛФ бар. МАЛДИНИ :

Поступак при писању и читању великих писаних и штампаних писмена

Кад дјеча науче сва мала писмена и почну читати са великим писаним писменима, онда ће учитељ 4. и 5.ог школеког мјесеца, сасвим одјељено од вјежбања у читању, научити дјецу, да познају и пишу велика писмена; — учини их најприје најљива, да су та писмена скоро сва налик на мала пи- смена, и да дјеча писмена та већином већ познају. Том приликом, има учи- тељ дјецу већ казати, да се писање великих писмена употребљује у по- четку реченице и послје тачке, — а иначе, да се великим писменима по- чињу писати имена људи, села, гра- дова, ријека и планина. Док овако учитељ припрема дјецу за познавање великих писмена, може их он лијепо научити да пишу потезе, из којих се састоје најпростија велика писмена. Начин, којим се уче писати велика писмена, јесте овај :

1.) Учитељ пише велика писмена на табли, међу дотичним линијама све потез по потез и пита ученике, од које

је стране вукао сваки дотични потез, и какви је који потез по дебљини својој. Кад је написао писме, онда понуди дјецу, да погађају глас тога писмена. Ако дјеча погоде, учитељ треба да их похвали и ободри на раз- мишљање и нажњу, и да се постара дознати, од куда они то знају. Ако дјеча не умју изговорити који слог или писме, онда им учитељ каже глас, који се писмену том додаје.

2) Уз велико писме напише учи- тељ и мало писме и позове дјецу, да погађају у чему су налик и у чему је разлика између великог и малог писмена.

3) Ако се у школи налази слика великих и малих писаних писмена, то учитељ упуту дјецу, да на истој слици траже то писме, а на сваки начин, да га потраже у својој почетници.

4) Учитељ нека још једанпут ис- пише дјелове, из који се дотично велико писме састоји и нека означи, како се за писање тога писмена има трактирати.

5) Kako дјеча науче писати које велико писме, одмах им задаје учитељ да пишу имена лична, која се с тум писмом започињу. Ту исту ријеч, или реченицу, имају дјеча за тихо вјежбање на својим таблицама написивати. Ако се на овај начин сваки дан само по једно писме научи, то ће на свршетку првог школског семестра, моћи ученици свако велико писме написати.

Који учитељ, при учењу малих штампаних писмена, употребљује штицу писмена, у којој су уз мала штампана писмена изложена и велика писмена, тај ће врло лако и неосјетно научити дјецу познавати велика штампана писмена, јер сва наша велика писмена, с малом измјеном, сасвим су налик на мала. Она што нијесу, те ће учитељ на свршетку првога полугодшита наносе дјецу показати на штици, и ту их са њима упознати. Пошто се овај посао сврши и пошто дједа у то вријеме знају већ и писати сва велика писмена, то на крају првога полугодшита, учитељ ће дати да дјеча са последње штице и из почет-

нице неколико пута прочитају и позове их, да то иста лијепо напишу. Том приликом, упознаће их учитељ и са употребљењем ускличника. На овај начин сва дјеча, која редовно у школу долазе, знаће на свршетку првог школског полугодшита сваку ријеч написати и прочитати, а при том знаће већ написати и познавати штампана велика писмена. На почетку другог полугодшита, могао би бити први посао учитеља да научи дјецу абецеду и нека властита имена абецедним редом. Ово учење имена абецедним редом ни нај мање не ће бунити дјецу, пошто знају већ читати и у стању су добро разликовати знак, глас и име писмена. По томе дакле, немају право они учитељи, који сасвим заостављају да науче дјецу разна имена абецедним редом, пошто је ово обоје нужно, да се знаде у животу. За вјежбање у писању великих писмена првога мјесеца у другом полугодшту, могу се употребити имена људска, а потом и друга имена сопствена.

V. RUSTIA :

PABIRCI

Kako ćemo uzgajati naše kćeri ? — Jedan američki list, koji je obećao nagradu onomu od svojih predbrojnika, te bi naj podesnije odgovorio na gornji upit, nagradio je odgovor slijedeći, a prenosi ga *Bulletin départemental de la Seine - Inférieure* :

„Naj prije podajte im dobru početnu pouku. Naučite ih, da znadu spremiti jelo pristojno, prati, plesti i popravljati bječve, prišiti puceta, skrojiti i ušiti košulju i krojiti sva svoja odijela. Neka znadu umijesiti i peći kruh, i neka upamte, da dobra kuhinja prišteduje troškove za liječnika i ljekarije. Recite im, da 1 kruna vrijedi 100 para. Da, za štednju, treba od nje potrošiti manje; da treba očekivati uboštvo, troši li se više od svojih prihoda. Poučite ih, da pamučno

odijelo *plaćeno*, ukrasuje i pristaje ljepše, nego li svileni, za koje se *duguje novaca*“.

Uvidavnost Engleza. Engleški tjednik *Tit-Bils* postavljao je tu skoro svojim čitateljima ovaj upit: „Koje je svojstvo naj dragocjenije kod žene?“

Stiglo je 17.000 odgovora. Neki su uznosili ljepotu; drugi tvrdili, da je razboritost jedna od krjeposti naj redih, ali ujedno i naj dostojnija poštovanja kod ženskog spola; 16,000 između ovih bijahu složni, da je naj dragocjenije svojstvo kod žene ono, kada znade dobro kuhati,

Uprava nad školama. G. Blanc predlaže u *Manuel général*, da se upravitelji škola imenuju nakon položenog ispita, koji

bi zahtjevao od kandidata: 1. Kulturu opću dosta solidnu; 2. Neka svojstva praktičara. Suvviše, ustanovio bi se minimum dobe, 35 god, na primjer.

Ovu resoluciju, u ostalom, predlaže odavna „Pedagogično udruženje“ u Parizu.

Desiderata učitelja. U *Bulletin de l'Amicale de la Corrèze*, g. Verdier, otvorenim pismom g. ministru nastave, traži pravice i svjetlost. „Naredite, neka se u pojedinom départementu ustanovi prijedlog promaknuća, koji će biti iznešen putem službene štampe onog départementa, te pregledan godišnje obzirom na preminuća, umirovljenja i promjene.

Neka svaki bude imao pravo, da reklamaju proti rangu, koji će mu biti doznačen i neka se, do potrebe, bude mogao pozvati na Vijeće départementalno; napokon, ovaj prijedlog, jednom definitivno, neka pri imenovanjima bude strogo čašćen i provadan.

Naredite još, neka se provede razredba mjesta u svakom départementu i da u svaku kategoriju, budu mjesta svrstana po redu njihove znamenitosti.

Neka se ustanovi jedan minimum vremena, za prijelaz iz jedne kategorije u drugu.

Neka nadzornici stupaju dva, a dva i neka bude zabranjeno jednome samomu nadzirati jedan razred.

Neka, u slučaju isledenja, istraženi budu imali pravo tražiti prisutnost jednog od svojih odaslanika. Daje se lupežima u ubojicama odvjetnikova potpora uz bok sucu. Ne ćemo li mi dakle, biti dostojni postupanjem liberalnog barem koliko oni nesretnici?

Proti alkoholu. U *Journal de la Santé* čita se za borbu proti alkoholizmu: „U

départementu de l'Orne, jedan od najokupljenijih alkoholizmom, opazilo se, da broj mladića odbivenih od vojnog povjerenstva, kao nesposobni za vojničku službu, raste godišnje, uzastopce napretku poreza na hektolitru alkohola, potrošena od žitelja krajine.

Riječitost brojeva često je dovoljna: na 3,528 novaka, bilo ih je 1.538 odgode-nih, 363 konačno oprostjenih.

Higijena ruku: — na kongresu u **u Monakovu.** Sastanak u Monakovu, poprimio je za higijenu ruku, neki broj prijedloga, koje je sakupio g. Marillier: „1. Dužnost je higijene, ne samo da se bavi čistoćom tijela, kupanjem i ost., već i čestim te sistematičnim pranjem ruku. 2. Nijesu samo razlozi estetični nego i higijenečni oni, koji opravdaju ovaj zahtjev, jer ruka je glavni širitelj zaraznih bolesti. 3. Nužno je, da se poučava, kako u školi tako i na javi, nužda čestog i sustavnog pranja ruku. 4. Treba zahtijevati, da vlasti uvedu u sve škole *instalaciju* tekuće vode za pranje ruku. — Nijedna nova škola, *ne smije se otvoriti bez umiva-onicâ, sapuna i toilette.*

Pomor kod učitelja. Između zanimanja, koja najnemilosrdnije ubijaju, *Réformiste* postavlja zanimanje učitelja. G. Brégail daje ove brojeve: „Na *sto* mladića koje izlaze iz škole, *dvadeset i tri* samo dopru do dobi od 55 godina. t. j. onu uzdržljivosti. Ovaj razmjer, teži da postaje još strahovitiji tako. Sirotište početne pouke konstatovalo je, da u god. 1905., na 101 od svojih privrženika koji preminuše, 9 imadahu manje od 30 godina; 25 od 30 do 40 g., a 44 bijahu umrli između 40. i 50. godine; 9 samih imadahu više od 56 g.

Književni glasnik

Примили смо са захвалношћу ове књиге:

Есперанто, општи међународни језик, или један језик за све народе на свијету. Врло корисно и практично. Сада, по овој

књизици, ко је вољан, може лако и брзо научити језик, по којим се са свима народима могу измијенити мисли и споразумити се. Крагујевац — (Србија) Народна штампа-рија. Цијена 50 пара.

Д.р Александар Митровић : *Из народног живота у сјеверној Далмацији*. Прештампано из „Мјесечника“ правничког друштва у Загребу. Тисак дионичке тискарне у Загребу 1908. (лат.)

Школски Радник, педагошко-књижевни лист. Власник: учитељски збор окр. рудничког. Уредник Јован М. Поповић. Излази у мјесечним свескама у Горњем Милановцу, (Србија). Цијена 8. К. на год.

Мали зборник молитава, побожним православним српским Христијанима. Приредио Васа Витојевић, школски управитељ. Штампарија Јована Пуљо у Земуну. Цијена ?

Катехетска књижица. Свеска IX. Проф. Фердо Хефлер и могућност *Ускрснућа тијела*. Друго издање. У Загребу, тиском К. Албрехта (Маравић и Дечак) 1908. Цијена 60, пара. (лат.)

Мала Библиотека Св. 139/140 : 141/; 148/149; 100. Уредник: *Ристо Кисић*, Власник; Издавачка књижарница Пахера и Кисића. Све три књижице, обилују извреним радовима, врти разноврене. Ту су по реду изнесени ови састави: Вој. Јовановић, *Наши синови*, комад у 4 чина са епилогом. — Свет. Ђоровић: *Стојан Мугикаша* роман. — Максим Горки: *На дру*, драм. слике у пријеводу Маге Магазиновића, Алекса Шантић: *Под маглом*. Слике из горње Херцеговине: Како се из и наслова види, сама имена списатеља, очити су јамац пробране садржине, која је овако укусно приређена и са техничке стране потпуно елегантна.

Мала Библиотека, излази у свескама са 4—6 штамп. табака. (Годишње 24 свеске.) Претплата за наше крајеве стоји 6 К. а шаље се *Администрацији*. Претпл. уз то још добивају мукте *Пријеглед* уз илустроване дописне карте, са календаром Мале Библиотеке.

Симо Матавуљ : Немирне душе — поговором Ј. Скерлића. Издање књижарнице Светислава Б. Цвијановића, Београд 1908. Цијена дин. 1.50. Занимљива збирка приповиједака нашега прослављенога земљака, која има своју жалосну судбину, да данас излази као његово посмрче. И ова збирка, као и остале, има све оне добре особине, које су одликовале Матавуља, као последњег представника класичнога доба српске приповијетке.

Die Verbreitung der ps. Methode beim Religions-unterrichte in den kroatischen Ländern : Von *Ferdinand Heffler prof.* Цијена 30 пара.

Антун Добронић : Предавања из повјести и естетике музике. Цијени 1. К. Наклада нишчева. Наш колега Добронић, пучки учитељ у Дрнишу и учитељ пјевања и музике за средње и струковне школе, испунио је једну осјетљиву празнину, која се код нас осјећала с несташнице елементарне музикалне теорије. Он је у овој књижици у прегледној форми усно и крупним потезима синтетизирао логичну базу савремене музичке умјетности. Сада би била наша дужност, да са хвале и препоруке рада нашега радишнога пријатеља, пређемо на дјела и настојимо, да се што већма књига рашири међу дилетантима и пријатељима пјесме и музике. (лат.)

Тежње за преображајем школе. По педагошким извјештајима у Њемачкој, прикупио Д. Михајловић, Учитељ. Нови Сад. Штампарија учитељског д. д. „Натошевић“, — 1908. Цијена 30, пара.

Мала српска читанка (латиницом) Средици Павле Чонић и Славко М. Косић, учитељи. Издање издавачке књижарнице *Пахера и Кисића* — Мостар. — Цијена 50 пара.

BILJEŠKE

Професорка из Далмације. У Златном Прагу, положила је недавно испит из земљописа и повјести гдца. Јелка Перич из Стона, с полутока Pelješca и овјем постигла професорско усposobljenje из рећених предмета. Радujemo се и честитamo на успјеху, тим више, што је гдца Перич прва професорка из Далмације.

Profesorica iz Dalmacije. U Zlatnom Pragu, položila je nedavno ispit iz zemljopisa i povjesti gđca. Jelka Perić iz Stona, s poluotoka Pelješca i ovijem postigla profesorsko usposobljenje iz rečenih predmeta. Radujemo se i čestitamo na uspjehu, tim više, što je gđca Perić prva profesorica iz Dalmacije.

Zaštita pri požaru u školi. Skorašnji nemili prizor u Clevelandu, gdje je izgorelo i pogušeno mnoštvo školske djece, potresao je svakoga, ko je god čuo za ovaku golemu nesreću. Naša je školska vlast namjerom, da se slučajna nesreća spriječi, kada bi snašla koju školu, uputila okružnicu, pozivajući učiteljski zbor, da se postara i udesi, što bi se u svakoj školi moglo poraditi i na koji način poučiti mladež, da se pri požaru u školi spasi. U tom slučaju, pored smještenja, školske sobe vrata i prozora, ponajviše odlučuje razbor, hladnokrvnost i prisebnost nastavnika, koje se toplo preporučuje.

Sloveni u Austriji prama kulturi. Na skupštini, što se nedavno držala u Podjebradu u Češkoj, a na kojoj je bio prisutan i odlični pedagog i zastupnik na carevinskom vijeću D.r Drtina, usvojena je rezolucija, kojom se ustanovljuje zajednički kulturni program među austr. Slovenima, da se tako suprostave kulturnom zapostavljanju i tendenciji za germanizacijom školstva. Tu su se pretresale i usvojile potrebe Čeha, Rusina, Hrvata i Slovenaca. Zahtjevi Slovenaca i Hrvata odnose, se, na pomnožavanje puč. škola u Koruškoj, Štajerskoj i Primorju, sloven. škola u Trstu i Gorici i hrv. puč. škola u Istri. Po tom se još zahtijeva organiziranje građanskih škola i naprednih gospodarskih, te učiteljskih i poljodjeljskih škola.

Srednje škole u Austriji. Po službenim podacima statističkog ureda, bilo je u g. 1907 gimnazija u Češkoj 67, Galiciji 55. Donjoj Austriji 35, Moravskoj 30, Tirolu 12, Štajerskoj 9, Bukovini 8, Gornjoj Austriji 8, Primorju 7, Šleskoj 7, Kranjskoj 6, Dalmaciji 5, Koruškoj 3, Solnogradskoj 2. Svih gimnazija bilo je 254. Te zavode uzdržavali su: država 193, pokrajine 11, gradovi 8, biskupi 7, njemački redovi 15, zaklade 4 i zasebnici 16. Po naukovnom jeziku bilo je 126 gimnazija njemačkih, 52 češke, 49 poljskih, 6 talijanskih, 6 maloruskih i 5 hrvatskih ili srpskih. Realki je bilo u Češkoj 42, Moravskoj 33, Dol. Austriji 21, Štajerskoj 7, Galiciji 11, Primorju i Tirolu po 5, Šleskoj 4, Gor. Austr. Kranjskoj Dalmaciji

po 2. Solnogradskoj, Koruškoj i Bukovini po jedna. Ukupno 137. Država je uzdržavala 100, pokrajine 30, gradovi 4. njemački red 1, zaklade 1 i zasebnici jêdnu realku. Po naukovnom jeziku bilo je 77 real. njem., 43 čeških, 11 poljskih, 4 talijanskih, 1 hrv. ili srp. 1 utrakvistična. Na svim gimnazijama bilo je u prošloj škol. god. 89.432 uč. i učenica; na realkama 45.944.

Sami Slovenci nijesu imali niti jedne gimnazije i realke u svome jeziku!

Dr. Paja Radosavljević, uvaženi naš saradnik i prijatelj, položio je na newjorškom universitetu doktorat pedagogije i primio se ponudene mu *docenture*, iz eksperimentalne pedagogije i *asistenstva* u psihološko-pedagoškom laboratoriju u tom universitetu. Gosp. Radosavljević, služio je na somborskoj srps. učiteljskoj školi kao nastavnik. Odatle je otišao u Ameriku, gdje je neko vrijeme bio sveštenik. Od srca mu čestitamo na sjajnom uspjehu, koji je i nama na ponos.

Kongres za eksperimentalnu psihologiju. Od 18 do 22 aprila o. g. održao se je u Frankfurtu na Majni III. kongres za eksperimentalnu psihologiju. Između ostalog na njem se raspravljalo:

- 1) Ed. Claparade: Metoda posmatranja i eksperimentisanja u animalnoj psihologiji;
- 2) L. Edinger: O vezi uporedne anatomije nervnog sistema i psihologije, metodi objekta uporedne psihologije;
- 3) K. Bühler: Proučavanje jezika s gledišta normalne psihologije;
- 4) A. Pick: Jezik sa stanovišta patologije;
- 5) W. Wirth: Eksperimentalno ispitivanje pažnje;
- 6) W. Tpecht: Patologija pažnje.

Obezbijedenje života putem asikuracije. Obezbijedenje života pruža priliku svakom staležu, da se na jeftin način opskrbi za starost i za slučaj nesposobnosti za rad, a tijekom, da obezbijedi svoju obitelj. Nije potreba ovdje da ističemo, sve one slučajeve, gdje je asikuracija života ukazala svoje blagotvorno djelovanje na razne načine, navlastito, kada se ona upotrebi u ranije doba. Stoga nastojmo, i promičimo

gdje moremo, one solidne institucije, koje se bave životnim obezbijedenjem.

O našem listu. Svi naši strukovni listovi od ugleda i vrijednosti, spomenuli su sa simpatijom dosadašnji rad *Nov. Vrem.* i pohvalili sadržinu. Da udovoljimo želji prijatelja, donosimo između mnogih u kratkom izvodu ono, što piše mostarski *Prije-gled* male Biblioteke u posljednjoj svesci. Tu se nakon uvoda kaže, da je „*Novo Vrijeme*“, odlično uređen list, koji se po svojim krasnim radovima može uvrstiti u naše naj bolje pedagoške listove. Spominjemo dobre članke: *Razvijanje volje za čitanje u narodu, Učiteljstvo i Novo vrijeme, Materijalizam i spiritualizam u psihologiju*, zatim dobra literaturnu studiju: *Ada Negri* i dr.“ Nama su ovaki sudovi od priznatih stručnjaka, pored privatnih priznanja što smo ih primili, jedan dokaz više, da pošten i nesebičan rad, ipak sa vremenom okruni svoj uspjeh sa priznanjem pozvanih.

Prof. D.r Vatr. Jagić, čuveni hrv. filolog, navršuje sedamdesetu godinu života, koja će biti proslavljena među mnogobrojnim učenicima i poštovaocima zaslužnoga naučnika. Njegovi su radovi znanstveni filološki, rasprostrti po cijelom svijetu. Spominjemo raspravu, što je imao sa njemačkim naučnikom historičarom Momsenom, kad je Jagić ovoga razlozima i dokazima ubijedio o jednoj istini u pogledu Slavena, na koje je Momen u nacional. šovinizmu bio pre-naglijo, zaboravljajući skladnost i oprez, koja mu je kao naučniku i čovjeku od auktoriteta pristojala.

Odlikovana Gđ.a J. Belović saradnica naša i mnogih stručnih listova, ovijeh dana, bila je odlikovana naročitim člankom u ruskom listu „*Slavjanskija Izvjestija*“, koji sa znanstvene i kulturne strane, prati razvoj čitavog Slavenstva i uživa veliku reputaciju u naučnom svijetu. Odličnoj spisateljici, čestitamo na zasluženom priznanju, koje zauzimlje sve to veći opseg.

Za sveučilišnu naobrazbu učitelja. Učiteljsko društvo za grad Zagreb i okolicu, držalo je svoj sastanak dne 4 ov. mj. u ubavom Samoboru. Nakon svestranog ras-

pravljanja, usvojen je zaključak koji glasi: Učiteljsko društvo za grad Zagreb i okolicu uvjeren je, da je sveučilište jedino mjesto, u kom se može steći potpuno znanstveno pedagoško obrazovanje pučkoga učiteljstva. No dotlen, dok se to uzmgne provesti, traži ovo učiteljsko društvo, da učiteljska škola sprema učiteljske kandidate tako, da steknu pravo za polazak sveučilišta, kao redoviti slušaoci. Napose tražimo, da učiteljski kandidati, svjedodžbom zrelosti ovakove učiteljske škole sa četiri godišta, steknu osposobljenje za učiteljsku službu na nižim i višim pučkim školama, opetovnicama i šegrtskim školama. Prije nego bi se reforme provele, odlučno se zahtijeva, da se uredi pravni i socijalni položaj, te povisi plaća učiteljstvu u onoj visini, koju imadu ostali činovnici s jednakom kvalifikacijom.

Za poboljšanje učiteljskih beriva. Nakon našeg predloga, o poboljšanju ekon. stana učiteljstva izražena u današnjem uvodnom članku, čitamo: Zastupnici njem. nac. stranke u Beču Dobering i Hofmann, prikazali su u parlamentu zakonsku osnovu, kojom se preinačuje § 55, Drž. zakona o pučkim školama u smislu, da naj manja plaća učitelja u svima zemljama cislajtanije ima odgovarati prama činovničkom XI, X, IX i VIII raz. „Učiteljski Tovariš“ iznio je čitavu osnovu na njemačkom jeziku. Po ovome, bilo bi učiteljstvu vrlo ugodno, i ostalo bi harno, da koja naša domaća novina, šire javnosti donese u prevodu cijelu osnovu, koju smo gotovi, da je na zahtjev pošljemo.

Njemački „Schulverein“ u Austriji, broji sada 1108 podružnica, sa 110,000 članova. U Štajerskoj ima 98 podružnica. Izgleda — piše „Učit. Tovariš“ — da „Schulverein“ misli poplaviti svu Štajersku. Stoga podstiče da pozvane, još u jačoj mjeri osnivaju svagdje u tamošnjim krajevima podružnice društva Ćirila i Metoda, koje će suzbijati njemačku navalu.

Opomena. Ko prima list, molimo neka podmiri pretplatu za prvo polugodište.